

Beskärning av fruktträd

Vi beskär våra fruktträd i första hand för att:

- de ska kunna bära rikligt med fin frukt utan för den skull fläkas sönder,
- få ett friskare och mer välformat träd samt mer och bättre fruktved.

Frukt bör ha god ljustillgång under sin utveckling så att smak och kvalitet förbättras.

Äldre fruktträd är kulturbärare och yngre blir med tiden, så behandla dem därefter; med kunskap! Varför har du fruktträd i din trädgård? För att få frukt förhoppningsvis! Maximal skörd är ändå inte alltid målet: insynsskydd, biologisk mångfald, unik klätterupplevelse kan vara sådant vi också eftersträvar i våra trädgårdar.

För att själv beskära sina fruktträd behövs kunskap, övning och ett mål med beskärningen.

Bra fruktträd väljer man redan som unga i plantskolan. Träd som har trubbiga grenvinklar har också grenarna starkt infästa i huvudstammen. Tänk på att välja träd där krongrenarna utgår från olika punkter på trädets huvudstam i höjddled.

Uppbyggnadsbeskärning

Att beskära från början (med start år två på växtplatsen – år ett rotar sig trädet), s.k. uppbyggnadsbeskärning ger starkare träd. Denna beskärning utförs de tio första åren och är viktigast i trädets liv. Rätt utförd uppbyggnadsbeskärning ger ett friskare, hållbarare och mer välformat träd (både praktiskt och estetiskt) än utan beskärning. Under uppbygganden gynnas utåtriktade knoppar och grenar så trädet får ett öppet växtsätt. Grenar med ofördelaktiga spetsiga vinklar tas bort. Beskärning kräver viss

mått av fantasi! Alla framtida krongrenar ska få plats och t ex inte lägga sig över varandra när de bär tung skörd.

Skott som leder grenen (det skott som är längst ut och anger riktning för topp eller gren) får oftast ett konkurrerande skott i unga år. Dessa båda skott bildar tillsammans spetsiga grenvinklar som inte är hållbara i framtiden och det konkurrerande skottet bör tas bort helt i unga år för att undvika fläkning i framtiden. I detta skede bestämmer man också om trädet ska ha genomgående huvudstam eller s.k. korgform. Det är en smaksak, men ett högre träd ger utrymme för fler grenvåningar medan korgformen ger ett lägre träd.

Underhållsbeskärning

När kronan byggs upp på ett stabilt sätt vidtar s.k. underhållsbeskärning där sjuka, döende och döda grenar tas bort. I kronans yttre delar kan beskärning göras hela trädets liv. Där sker kontinuerlig föryngring av fruktved genom beskärning. Själva stammen på trädet ska inte röras längre fram i trädets liv, förutsatt att den byggs upp på rätt sätt från början förstås! En glesare krona ger frukt av bättre kvalitet och gör frukten mer lättåtkomlig. Beskärning kan i vissa fall även ersätta kartgallring. Lätt beskärning utförs i träd med riklig skotttillväxt för att inte öka den,

kraftigare beskärning däremot utförs i träd med mer måttlig skotttillväxt för att stimulera den.

Grenkragens betydelse

Hur man tar bort en gren eller kvist är det allra viktigaste att känna till så att inte trädet skadas för all framtid. Viktigast av allt är att inte skada själva grenkragen.

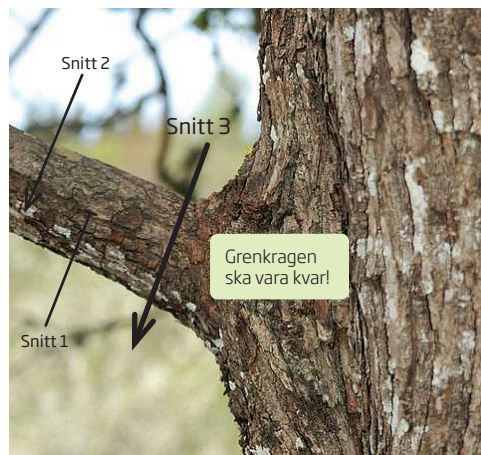
Undvik att såga bort grenar med en diameter större än 10 cm. Detta slipper man helt om träden fått en insiktsfull och ändamålsenlig uppbyggnadsbeskärning. Då behöver man inte ta bort några stora grenar längre fram i trädens liv!

Har man äldre träd kan det ibland vara oundvikligt att ta bort större grenar. Det är då av största vikt att grenen sågas av på rätt sätt, se bild grenkrage. Felaktig borttagning av grenar kan ge upphov till håligheter i träden med tiden och förkorta trädets liv.

Tidpunkten

När på året fruktträd ska beskäras beror på flera omständigheter. Inga allmänna regler gäller för alla sorters ingrepp på alla fruktträd i hela vårt avlånga land! Några exempel på faktorer som styr vårt val av beskärningstidpunkt är: växt-

Börja med snitt 1-3 när en gren ska sågas av, skada aldrig grenkragen (perfekt avsågad gren får en ring av sårvävnad hela vägen runt som i förra bilden).

Kallus/ sårvävnad som bildat perfekt ring runt hela snittytan.

plats, zon, sort, ålder på träd, tillväxt och hur trädet mår, sjukdomar och vad vi vill uppnå med ingreppet.

Generellt sett gäller: äldre och sjuka fruktträd kan med fördel beskäras i JAS (Juli Augusti September), yngre, friska träd i sin uppbyggnadsfas (2-3 första åren) kan med fördel beskäras i mars-maj.

”Ingen beskärning när löven slår ut eller när löven faller” är ett råd som kan gälla för hela landet utan att man säger en exakt tidpunkt under året. Torra grenar kan tas bort när som helst, men skada då inte sårvävnaden som redan kan ha bildats kring den torra stammen.

Beskärning vid kallare än minus 10 grader olämpligt för träd, människa och verktyg.

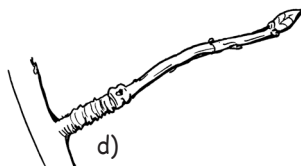
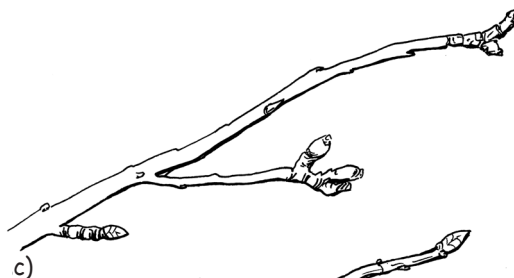
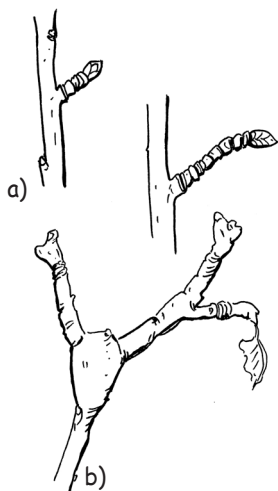
Grenar att ta bort i alla fruktträd

- Skadade grenar
- Sjuka grenar
- Döda grenar
- Grenar som korsar varandra
- Rotskott
- Vid lämpligt sidoskott/gren tas långa svaga grenar bort samt grenar med dålig infästning i stammen (som lätt kan fläckas av i framtiden)

Grenar att ta bort i:

Kärnfrukt (äpple och päron)

- Inåtväxande grenar som sitter lågt i kronan
- Rakt nedåt hängande grenar

Illustrationer över olika fruktved på kärnfrukt.

- a) Ringsporre.
- b) Fruktkudde.
- c) Fruktgren.
- d) Fruktspjut.

Bukettgren på stenfrukt.

- Uppväxande grenar och skott som sitter tätt ska gallras
- Äldre fruktvedspartier som ska ersättas av yngre

Vid lämpligt sidoskott/gren tas långa svaga grenar bort samt grenar med dålig infästning i stammen (som lätt kan fläkas av i framtiden)

Ur fruktkudden (en ansvällning bland fruktveden) bildas nya kortskott med efterföljande blomknoppar. Fruktvedspartier ska kontinuerligt gallras så de visar ny tillväxt årligen och inte bli för täta eller risiga.

Utrymme måste ges för nya krongrenar i höjded, s.k. grenvåningar.

Stenfrukt (plommon och körsbär)

- Rakt nedåt hängande grenar
- Uppväxande grenar och skott som sitter tätt ska gallras
- Kala grenpartier på biggarå undviks genom inkortning av långa årsskott under de första 4-5 åren. Denna tidiga beskärning ger alltså en mer kompakt krona i framtiden.

Äldre körsbär drabbas ofta av sjukdomen gummiödem och beskärns därför lämpligast i JAS vid borttagning av grövre grenar. För stenfrukter är

uppbyggnadsbeskärning viktig, därefter utförs bara lätt beskärning. Biggarå (och fågelbär) har inte samma förmåga att skjuta nya skott från adventivknoppar (= inte synliga knoppar) som klarbär och morell har. Dessa klarar mer beskärning och skjuter lättare nya skott. Varje skott har i toppen bladknoppar (s.k. vegetativa knoppar) som kan förlänga skottet. De förlängs årligen medan äldre delar på skottet blir helt kala (gäller främst surkörsbär). Stenfruktknoppar är oftast ettåriga förutsatt att de inte blir skott, annars dör de av efterhand.

Vattenskott

När träd beskurits för kraftigt eller mår dåligt av någon anledning bildas s.k. vattenskott. Det är en slags panikreaktion i träden. De bildas i första hand i kärnfruktträd, stenfruktsträd har svårare att ersätta skadade grenar med denna typ av bildningar. Gallra vattenskotten under sommarhöst. Ta bort alla skott i kronans centrum då de skuggar äldre grenar. I kronans yttre delar tas ca 1/3 av vattenskotten bort - resterande skott lämnas orörda. Detta måste följas upp under minst

tre år. Vattenskott kan användas till nya krongrenar om de sitter på mindre eller yngre krongrenar. På grova grenar ska de tas bort utan att tappar lämnas kvar.

Vanliga sjukdomar - kräfte och blom- och grentorka

Dessa två sjukdomar är vanligast i våra trädgårdar. Kräfte drabbar kärfruktträden (och en del av våra lövträd). Det är bra att beskära starkt angripna träd (t ex Åkerö) i juni, under en torr och solig dag. Då sprids inte svampsmittan så lätt. Blom och grentorka drabbar i första hand körsbärsträd och är en svamp som angriper blommande träd vid fuktig väderlek och även dödar blombärande grenar.

För att undvika dessa sjukdomar bör man plantera friska sorter. Nya träd planteras på väl-dränerade, luftiga och varma platser i trädgården.

Glöm inte

- Träden har en mycket viktig rot att stå på, den måste fungera.
- Stammen får inte ha för stora skador av gnagare och rådjur.
- Bladen är viktiga – klipp inte bort allt "ris" i kronans ytterkant: många blad behövs för att försörja ett äpples tillväxt.
- Bra verktyg är ett måste vid all beskärning. Vass sekator och bra beskärningssåg gör att den viktiga grenkragen inte skadas och snittytan blir slät och bra utförd.
- Beskärning i unga år försenar skörd, men ger en kronbyggnad som är hållbar i framtiden.
- Kontinuerlig beskärning håller tillbaka tillväxt och minskar skördemängden i trädet. Den tar även energi från trädet då "såriläkning" i sig

Kraftigt angrepp av fruktträdskräfte på huvudstammen av yngre äppleträd.

är en energikrävande process.

- Överdrivet hård beskärning med efterföljande kraftig skotttillväxt kan ge frostsador (= dålig avmognad av årsskotten); att beakta vid beskärning av unga träd + i kallare zoner.
- Olika sorter och släkten reagerar på olika sätt vid beskärning, t.ex. plommon: tidigbärande (Victoria) sorter kan beskäras hårdare än senbärande (Reine Claude). Vissa äpplen ger frukt på längre grenar (Filippa) och andra på kort fruktved (James Grieve). Kunskap om fruktsorten är alltså viktig – vilken utveckling kan förväntas i framtiden?

Lästips: Beskärningsboken av Vollbrecht m.fl. *Natur och Kultur 2006*

Text och bild: Ann-Catrin Thor

Illustration: Inger Ekrem

